

กระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม
สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 12*

THE PROCESS OF DEVELOPING LIFELONG LEARNING SKILLS IN THE 21ST
CENTURY ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES FOR MONKS
IN THE SANGHA ADMINISTRATION REGION 12

¹พระครูปลัดรัตน ฐิตคุโณ (ดิษสังวร) PhrakrupaladRut Titakuno (Dissungworn)

²สิน งามประโคน Sin Ngamprakhon ³บุญเชิด ชำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: phrakrupaladrut@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 2) พัฒนากระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม และ 3) ประเมินกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยการปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 รูป สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และคู่มือการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) กระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม เป็นกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บูรณาการด้วยอิทธิบาท 4 ได้แก่ (1) กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ (2) เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม (3) ลงมือปฏิบัติจริงด้วยกิจกรรม (4) ประเมินผลการเรียนรู้ (5) ตัวชี้วัดการเรียนรู้ และ 3) ผลการประเมินกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักอิทธิบาท 4 สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ กระบวน, ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต, ยุคศตวรรษที่ 21, หลักพุทธธรรม, พระสงฆ์

Abstract

This research article aimed to 1) study the status of lifelong learning skills in the 21st century of monks in the Sangha Region 12, 2) develop a process for developing lifelong learning skills in the 21st century based on Buddhist principles, and 3) evaluate the process for developing lifelong learning skills in the 21st century based on Buddhist principles. This research was a mixed-method research. The quantitative research used a sample of 132 monks. The qualitative research interviewed key informants and organized focus group discussions with experts. The research instruments were questionnaires, interview forms, and focus group discussion manuals. The research data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The results of the research found that 1) the status of lifelong learning skills in the 21st century of monks in the Sangha Region 12 was at a high level overall. 2) The process of developing lifelong learning skills in the 21st century based on Buddhist principles was at a high level. It was a process of developing lifelong learning skills integrated with the 4 Iddhipāda: (1) setting learning goals, (2) selecting appropriate learning methods, (3) practicing activities, (4) evaluating learning outcomes, (5) learning indicators, and 3) the results of the evaluation of the process of developing lifelong learning skills in the 21st century according to Buddhist principles were at a high level overall. It could be used to develop lifelong learning skills in the 21st century with the 4 Iddhipāda for monks in the 12th Sangha Administrative Region effectively.

Keywords: Process, Lifelong Learning Skills, 21st Century, Buddhist Principles, Monks

บทนำ

ปัจจุบันการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใหม่คุณภาพและเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง ความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในกระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ์หน้าที่ เสรีภาพการเคารพกฎหมายความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติรวมทั้ง ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่นความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตการศึกษายังมีความสำคัญในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นการที่จะพัฒนาประเทศชาติต้องพัฒนาประชาชน โดยการให้การศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพตาม ที่ต้องการจนมีความจำเป็นที่รัฐต้องเป็นผู้ดำเนินการเพื่อยกระดับคุณภาพประชาชนและเพิ่มความสามารถให้สูงขึ้น (ปรีชญา เวสารัชช์, 2545)

ในขณะที่ รุ่ง แก้วแดง (2543) ได้ตั้งข้อสังเกตจากโครงการริเริ่มจัดตั้งสังคมการเรียนรู้ของสภาวิจัยเศรษฐกิจและสังคมว่า “ปัจจุบันสหราชอาณาจักรมิได้เป็นสังคมการเรียนรู้ อีกทั้งยังไม่มีวัฒนธรรมการ

เรียนรู้ตลอดชีวิต” ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้รัฐบาลประกาศดำเนินงานโครงการริเริ่มการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสนับสนุน การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แห่งชาติ เพื่อให้สหราชอาณาจักรเป็นสังคมการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในการสร้างวัฒนธรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิตของปวงชน จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงชนิดอนารากอนโคโน ในบางเรื่อง

ในยุคที่ทุกสิ่งกำลังก้าวเข้าสู่โลกดิจิทัลแม้แต่ในระบบการศึกษาก็มีความตื่นตัวใน การนำเทคโนโลยี และสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ด้วยเพื่อกระตุ้นให้นิสิต นักศึกษา และพระสงฆ์มีแนวโน้มที่เปลี่ยนไปในด้าน พฤติกรรมการศึกษาหรือการเรียนรู้ทดแทน ซึ่งนักวิชาการระบุเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ว่า “การเปลี่ยนแปลงแนวคิด ด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21” อันเป็นการต่อยอดแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของ ความรู้ด้าน วิชาการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อ การดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” ทำให้การเรียนการสอนในปัจจุบันถูกพลิกโฉมให้ผู้สอนมี บทบาทแค่เพียงช่วย แนะนำและออกแบบกิจกรรมรวมถึงการสร้างเงื่อนไขที่จะสามารถช่วยให้ ผู้เรียนประเมินความก้าวหน้าในการ เรียนรู้ของตนเองได้ ซึ่งทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม เพิ่ม ทักษะชีวิตและอาชีพ รวมถึงทักษะด้าน สารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี คือความท้าทายอย่าง แท้จริงในโลกดิจิทัลนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

จะเห็นว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญมากสำหรับประเทศและกับประชาชน ปัจจุบันสังคมไทยเรานั้น คนในสังคมยังไม่ใช่ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นอย่างยิ่งที่ ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กร ต้องตระหนักและให้ความสำคัญ เร่งช่วยกันเปลี่ยนแปลงค่านิยมให้คนไทยเป็นคนที่รักการเรียนรู้มากกว่าความ บันเทิง รักการอ่านมากกว่าการพูด รักการแสวงหา ความรู้มากกว่ารับข้อมูล ทั้งนี้เพื่อช่วยให้คนไทยสามารถ ปรับตัวอยู่ในโลกปัจจุบันได้ (เกรียง ศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543) เส้นทางสู่การศึกษา Thailand 4.0 โดยการ นำเทคโนโลยีและ เครื่องมือระบบดิจิทัลเข้ามาช่วยในการพัฒนาและขับเคลื่อนการศึกษาไทย กระทรวงศึกษาธิการได้จัดส่งเสริมสนับสนุนโครงการสำคัญต่างๆ ที่เน้นการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะใน ศตวรรษที่ 21 จากการเรียนรู้ในชั้นเรียนมาเป็นการเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา โดยการใช้เครื่องมือด้าน เทคโนโลยีที่ทันสมัย มาช่วยในการเรียนรู้ได้มากขึ้น การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่เป็นเครื่องกระตุ้นการ เรียนรู้ มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีความสร้างสรรค์นวัตกรรม และการวิจัยด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีด ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (มัทนา หาญสุรีย์, 2563)

ดังนั้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในสังคม อาทิ ครอบครัว สถาบันการศึกษา องค์กร ชุมชน จำเป็นต้องปรับหลักคิดและหลักปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพบุตรหลาน ผู้เรียน บุคคลากร และ ประชาชนให้เป็นผู้ที่มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อการดำเนินชีวิตและการทำงานที่ประสบ ความสำเร็จและมีความสุข โดยมุ่งที่การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) เน้นองค์ความรู้ การ เรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง (Learning to Do) เน้นการพัฒนาทักษะ พัฒนาสมรรถนะ และศักยภาพตนเอง การ เรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างเป็นองค์รวม และการปรับตัวอยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) เน้นการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ พึ่งพากันและกัน การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลง (Learning to Change) พัฒนาศักยภาพทางความคิด การตัดสินใจ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน (Learning for Sustainable) สามารถ ประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องและ เหมาะสม (ชูเกียรติ ไขว้ทวีวัฒน์กุล, 2564)

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติ พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญยิ่ง ของการศึกษาแต่เดิม วัดเป็นแหล่งที่มาของการศึกษา พระภิกษุเป็นครูผู้สอนให้การศึกษาในศาสตร์ต่างๆ วัดจึงเป็นแหล่งพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตกาลและมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาชน ในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิต อย่างสงบสุข อนึ่ง สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคม ที่นับถือ พระพุทธศาสนา การปฏิรูปการศึกษาปัจจุบันจำเป็นต้องนำ พระพุทธศาสนา เข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยนำการเรียนการสอนพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้สัมพันธ์ กลมกลืนกับวิชาต่างๆ ที่จัด ให้มีการเรียนการสอนในด้านการศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งพระภิกษุสามเณรต้อง ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเป็นการศึกษาหลักพระพุทธศาสนาที่ดีแล้วจะได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระพระธรรม วินัยและได้เป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาม กุฏราชวิทยาลัยเป็นผู้สนับสนุนฝึกอบรมโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นอย่างดี

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ซึ่งระบุว่าพระภิกษุสามเณรใน ยุคการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องปรับวิธีการเรียนรู้ให้ทันความก้าวหน้าของกระแสสังคมใน การพัฒนากระบวนการทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 จาก เหตุผลและสถานการณ์ดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ พระสงฆ์ศตวรรษที่ 21 ตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี พ.ศ.2561-2580 เน้นการศึกษาต่อเนื่องและการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ ตรัสว่าสอนภิกษุว่า นั้นโคนไม้ ป่า และถ้าที่ควรแก่การเรียนรู้เพื่อดับกิเลสพัฒนาปัญญานั้นชี้ให้เห็นว่าการ เรียนรู้ตลอดชีวิตจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ ส่วนพระเสขบุคคลต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความพ้นทุกข์

ผู้วิจัยจึงสนใจทำเรื่องกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลัก พุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาการเรียนรู้อตลอด ชีวิตที่สอดคล้องกับบุคคลในศตวรรษที่21 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค 12
2. เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12
3. เพื่อประเมินกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธ ธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยโดยดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการ ปกครองคณะสงฆ์ภาค 12ใช้การศึกษาด้วยวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative approach) มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการลงพื้นที่สอบถามมาประเมินสภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12

1.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาจากการแจกแบบสอบถาม ประชากร ได้แก่ พระภิกษุ สามเณรในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 รวมพระภิกษุ สามเณร ทั้งหมดจำนวน 202 รูปโดยกำหนดสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ด้วยการเปิดตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) ตารางนี้ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเช่นเดียวกัน และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% กลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 รูป ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถาม จากนั้นตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 รูป/คน คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ทดลองใช้แบบสอบถามกับพระภิกษุ สามเณรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รูป โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลจากการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.986 ปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่เหมาะสมที่สุดแล้วจึงนำไปใช้จริงกับกลุ่มประชากรจริง การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด พระสงฆ์ และสามเณร นักวิชาการทางด้านพุทธศาสนา จำนวน 15 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) สภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 และ 2) กระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction)

ระยะที่ 2 พัฒนาระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 โดยใช้การสนทนากลุ่ม(Focus group discussion) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 กลุ่มเป้าหมายที่ คือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้/กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา ของกลุ่มปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 จำนวน 9 รูป/คน

2.2 ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย 1) การนำเสนอข้อมูลร่างกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 2) การดำเนินการสนทนากลุ่ม 3) การจดบันทึกรายละเอียดการสนทนากลุ่ม และข้อเสนอแนะ การบันทึกเสียงโดยใช้อุปกรณ์ การบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง 4) การถอดเทป วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) โดยผลการวิเคราะห์ที่ได้จะตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2

ระยะที่ 3 ประเมินกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ด้วยวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative approach) มีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยได้ ดังนี้

3.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 25 ท่าน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้วิจัยลงพื้นที่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล 1) นำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับแปลผลของกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 จำแนกรายด้าน 2) การวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้น ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาครูด้านความคิดสร้างสรรค์ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 3

1.1 สภาพปัจจุบัน ปัญหา ต่อการพัฒนาครูด้านความคิดสร้างสรรค์ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 3 พบว่า 1) ครูมีภาระงานมาก 2) จำนวนครูไม่เพียงพอ 3) ไม่สามารถบรรจุครูได้ครบถ้วนตามสาระการเรียนรู้ 4) ครูขาดการเพิ่มพูนความรู้และทักษะสมัยใหม่ 5) ครูขาดความคิดสร้างสรรค์ 6) ครูขาดแรงบันดาลใจ 7) บทบาทของครูเปลี่ยนไป และ 8) มีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ

1.2 ความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาครูด้านความคิดสร้างสรรค์ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 3 พบว่า ขั้นที่ 1 การมอบหมายคณะทำงาน ลำดับที่ 1 มี 2 ข้อ คือ (1) การมีคณะทำงานดำเนินการกระบวนการพัฒนาครูด้านความคิดสร้างสรรค์โดยตรง จะช่วยให้การพัฒนาครูเกิดความต่อเนื่อง (2) การมอบหมายงานควรได้จากการยอมรับและเหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ขั้นที่ 2 การประเมินความต้องการและวางแผนพัฒนาครูด้านความคิดสร้างสรรค์ ลำดับที่ 1 มี 2 ข้อ คือ (1) การประเมินความต้องการของครู (2) การวางแผนพัฒนาครูด้านความคิดสร้างสรรค์ ควรระบุเป็นลายลักษณ์อักษร ขั้นที่ 3 การดำเนินการพัฒนาครูด้านความคิดสร้างสรรค์ ลำดับที่ 1 คือ ต้องมีการประเมินผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ขั้นที่ 4 การส่งเสริมสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาครูด้านความคิดสร้างสรรค์ ลำดับที่ 1 คือ การใช้คำพูดส่งเสริม ชื่นชม ให้กำลังใจ และ ขั้นที่ 5 การส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้เพื่อพัฒนาครูด้านความคิดสร้างสรรค์ ลำดับที่ 1 คือ การส่งเสริมครูให้พัฒนาคุณวุฒิของตนเอง สรุปตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ทั้ง 5 ด้าน

ด้านที่	ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1	ด้านเรียนเพื่อรู้	4.15	0.60	มาก	4
2	ด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้	4.09	0.58	มาก	5
3	ด้านเรียนเพื่ออยู่ร่วมกัน	4.20	0.50	มาก	1
4	ด้านเรียนเพื่อชีวิต	4.16	0.54	มาก	3

5	ด้านเรียนเพื่อชีวิต	4.18	0.53	มาก	2
	รวม	4.16	0.48	มาก	

จากตารางที่ 1 สภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ทั้ง 5 สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านเรียนเพื่ออยู่ร่วมกัน ด้านทักษะการคิด ด้านเรียนเพื่อชีวิต ด้านเรียนเพื่อรู้ และด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้ ตามลำดับ เมื่อนำผลดังกล่าวมาจัดลำดับสภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 เรียงลำดับสภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ด้านที่น้อยที่สุดได้แก่

1.1 ด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้ เรียงลำดับสภาพข้อที่น้อยที่สุดด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้ 3 อันดับ คือ 1) มีทักษะการเรียนรู้สู่การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย 2) บูรณาการภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมสมณะเพศในสังคมปัจจุบัน และ 3) สามารถปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงาน

1.2 ด้านเรียนเพื่อรู้ เรียงลำดับสภาพข้อที่น้อยที่สุดด้านเรียนเพื่อรู้ ได้ 3 อันดับ คือ 1) ผสมผสานการเรียนรู้กับประสบการณ์ในการปฏิบัติ 2) มีกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นขั้นตอน และ 3) มีการพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้

1.3 ด้านเรียนเพื่อชีวิต เรียงลำดับสภาพข้อที่น้อยที่สุดด้านเรียนเพื่อชีวิต ได้ 3 อันดับ คือ 1) พัฒนาการเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรมและประเพณีตามหลักพระพุทธศาสนา 2) พัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งจิตใจ และ 3) มีศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาตนเองอย่างเคร่งครัด

1.4 ด้านทักษะการคิด เรียงลำดับสภาพข้อที่น้อยที่สุดด้านทักษะการคิด ได้ 3 อันดับ คือ 1) มีทักษะการคิดแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม 2) มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการคิดเชิงวิพากษ์ และ 3) มีทักษะการทำงานเป็นทีมและการมีมนุษยสัมพันธ์

1.5 ด้านเรียนเพื่ออยู่ร่วมกัน เรียงลำดับสภาพข้อที่น้อยที่สุดด้านเรียนเพื่ออยู่ร่วมกัน ได้ 3 อันดับ คือ 1) เคารพความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคม 2) มีศรัทธาในการพัฒนาตนในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ 3) เข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมประเพณี

2. การพัฒนากระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรมสำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ได้แก่

2.1 ด้านเรียนเพื่อรู้ มีกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ คือ เรียนเพื่อให้มีความรู้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปต่อยอด แสวงหาหรือสร้างความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นได้เรื่อยๆ 2) เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม ใช้วิธีการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พระภิกษุสงฆ์ ได้ลงมือทำและได้ใช้ความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สมมติฐานพื้นฐาน 2 ประการคือ (1) การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์ (2) แต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ 3) ลงมือปฏิบัติจริงด้วยกิจกรรม Active Reading กิจกรรม Active Reading เป็นวิธีที่ให้แต่ละคนอ่านบทความแล้วแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่านกับเพื่อน นำมาเขียนแผนผังมโนทัศน์ (Concept Map) ลงในกระดานโปสเตอร์เพื่อทำกิจกรรม Walk Gallery 4) ประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินผลการเรียนรู้ด้านเรียนเพื่อรู้ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คือ คະแนนจาก

ความรักในการเรียน (ฉันทะ) สามารถปฏิบัติได้โดยกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ มีความขยันศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง (วิริยะ) ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด (จิตตะ) รู้จักคิดวิเคราะห์หาความจริงในความรู้ (วิมังสา) จากกิจกรรม Active Reading 5) ตัวชี้วัดด้านเรียนเพื่อรู้ 5 ข้อ คือ 1) พระสงฆ์เกิดความรู้มีวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพด้วยการอ่าน 2) พระสงฆ์สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปต่อยอด แสวงหาหรือสร้างความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นได้เรื่อยๆ 3) พระสงฆ์ผสมผสานการเรียนรู้กับประสบการณ์ในการปฏิบัติ 4) พระสงฆ์มีกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นขั้นตอน 5) พระสงฆ์มีการพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้

2.1 ด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้ มีกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ เพื่อปฏิบัติได้มุ่งพัฒนาความสามารถและความชำนาญรวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ ปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานและอาชีพ ได้อย่างเหมาะสม กระบวนการเรียนการสอนบูรณาการระหว่างความรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติงานที่เน้นประสบการณ์ต่างๆ ทางสังคม 2) เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น Active Learning ด้วยเป็นกลวิธีที่กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดง ความคิดเห็นต่อประเด็นหรือหัวข้อที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้รับไป เขียนบนกระดานติดไว้บนผนัง ห้อง แล้วให้ผู้เรียนกลุ่มอื่นๆ เวียนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม หลังจากนั้นเจ้าของกลุ่มกลับไปพิจารณาความคิดของกลุ่มและที่เพื่อนมาเพิ่มเติมเพื่ออภิปราย 3) ลงมือปฏิบัติจริงด้วยกิจกรรม Carousel มีทักษะการเรียนรู้สู่การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย บูรณาการภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมสมณะเพศในสังคมปัจจุบัน สามารถปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานด้วย 4) ประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อปฏิบัติได้ด้วยหลักอหิเมธา 4 คือ คະแนนจากความรักในการเรียน (ฉันทะ) สามารถปฏิบัติได้การเรียนรู้ มีความขยันศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง (วิริยะ) ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด (จิตตะ) รู้จักคิดวิเคราะห์หาความจริงในความรู้ (วิมังสา) จากกิจกรรม Carousel 5) ตัวชี้วัดด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้ 3 ข้อ คือ 1) พระสงฆ์มีทักษะการเรียนรู้สู่การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย 2) พระสงฆ์สามารถบูรณาการภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมสมณะเพศในสังคมปัจจุบัน 3) สามารถปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงาน

2.3 ด้านเรียนเพื่ออยู่ร่วมกัน มีกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุขมีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหาการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีมีความเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ของแต่ละบุคคลในสังคม 2) เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยการเรียนรู้แบบ Jigsaw เป็นเทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม และกระตุ้นให้ผู้เรียนนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ของตนเองมาถ่ายทอดและเชื่อมต่อกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม จนกลายเป็นองค์ความรู้ 3) ลงมือปฏิบัติจริงด้วยกิจกรรม Jigsaw เป็นกิจกรรมที่มีการให้เคารพความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคม มีศรัทธาในการพัฒนาตนในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมประเพณีได้เป็นอย่างดีโดยขั้นตอน 6 ขั้นตอน 4) ประเมินผลการเรียนรู้ ด้วยหลักอหิเมธา 4 คือ คະแนนจากความรักในการเรียน (ฉันทะ) สามารถปฏิบัติได้การเรียนรู้ มีความขยันศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง (วิริยะ) ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด (จิตตะ) รู้จักคิดวิเคราะห์หาความจริงในความรู้ (วิมังสา) จากกิจกรรม Jigsaw 5) ตัวชี้วัดด้านเรียนเพื่ออยู่ร่วมกัน 4 ข้อ คือ 1) พระสงฆ์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข

2) มีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน 3) สามารถแก้ปัญหาการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 4) เข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคม

2.4 ด้านเรียนเพื่อชีวิต มีกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งจิตใจและร่างกายสติปัญญา ให้ความสำคัญกับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ภาษา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อม ศีลธรรม สามารถปรับตัวและปรับปรุงบุคลิกภาพของตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น 2) เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยการเรียนรู้แบบ Role Playing เป็นเทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้แสดงความคิด ความรู้สึกของตน ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย กระตุ้นให้ผู้เรียนใส่ใจผู้ที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างไปจากตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความคิด ความรู้สึก และการกระทำที่แสดงออก ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ได้ตั้งไว้ 3) ลงมือปฏิบัติจริงด้วยกิจกรรม Role Playing การลงมือปฏิบัติจริงด้วยพัฒนาการเรียนรู้ ภาษา วัฒนธรรมและประเพณีตามหลักพระพุทธศาสนา พัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งจิตใจ มีศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาตนเองอย่างเคร่งครัด โดยมีขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นแสดง และขั้นสรุป 4) ประเมินผลการเรียนรู้ จากการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเพื่อปฏิบัติได้จากบทบาทสมมุติของแต่ละคนด้วยหลักอิทธิบาท 4 คือ คະแนจจากความรักในการเรียน (ฉันทะ) สามารถปฏิบัติได้การเรียนรู้ มีความขยันศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง (วิริยะ) ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด (จิตตะ) รู้จักคิดวิเคราะห์หาความจริงในความรู้ (วิมังสา) จากกิจกรรม Role Playing 5) ตัวชี้วัดด้านเรียนเพื่ออยู่ร่วมกัน 6 ข้อ คือ 1) ผู้เรียนทุกด้านทั้งจิตใจและร่างกายสติปัญญา 2) มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ภาษา และวัฒนธรรม 3) พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อมศีลธรรม 4) สามารถปรับตัวและปรับปรุงบุคลิกภาพของตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น 5) พัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งจิตใจและร่างกาย 6) มีศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาตนเองอย่างเคร่งครัด

2.5 ด้านทักษะการคิด มีกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูลแก้ปัญหาตัดสินใจและสร้างแนวคิดใหม่ๆ เรามักจะใช้ทักษะการคิดเมื่อพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ การจัดระเบียบข้อมูล การเชื่อมต่ocalคำถาม การคิดวางแผนหรือตัดสินใจว่าจะทำอะไร คิดวิเคราะห์เป็นทักษะพื้นฐานสำคัญที่จะส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดด้านอื่นๆ ที่สูงขึ้นได้ 2) เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยการเรียนรู้แบบ Students' Reflection กระบวนการคิดไตร่ตรองทวนสอบ (Reflective Thinking) เป็นการพิจารณา สิ่งต่างๆอย่างรอบคอบโดยใช้สติและมีสมาธิ ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้เราได้ทบทวนและสะท้อนการกระทำของตน (Reflective Practice) โดยสามารถแสดงออกได้ทั้งการพูดและการเขียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์แสวงหาคำตอบโดยใช้เหตุผล แก้ไขปัญหา นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3) ลงมือปฏิบัติจริงด้วยกิจกรรม Students' Reflection ส่งเสริมให้มีทักษะการคิดแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการคิดเชิงวิพากษ์ มีทักษะการทำงานเป็นทีมและการมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นการให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิด โดยมีขั้นตอน 6 ขั้นตอน คือ การบรรยาย (Description) ความรู้สึก (feelings) การประเมิน (Evaluation) การวิเคราะห์ (Analysis) การสรุป (General conclusions) การวางแผนปฏิบัติในอนาคต (Personal action plans) 4) ประเมินผลการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการมีส่วนร่วมได้จากทบทวนและสะท้อนการกระทำของตนด้วยหลักอิทธิบาท

4 คือ คะแนนจากความรักในการเรียน (ฉันทะ) สามารถปฏิบัติได้การเรียนรู้ มีความขยันศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง (วิริยะ) ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด (จิตตะ) รู้จักคิดวิเคราะห์หาความจริงในความรู้ (วิมังสา) จากกิจกรรม Students' Reflection 5) ตัวชี้วัดด้านทักษะการคิด 6 ข้อ คือ 1) พระสงฆ์มีทักษะการคิดแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม 2) มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการคิดเชิงวิพากษ์ 3) มีทักษะการทำงานเป็นทีมและการมีมนุษยสัมพันธ์ 4) ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองและเกิดความภาคภูมิใจที่เกิดจากการเรียนรู้ของตนเอง 5) ทำให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ใกล้เคียงกับการปฏิบัติในอุดมคติ 6) มีการปฏิบัติงานอย่างรอบคอบโดยใช้ประสบการณ์มาปรับปรุงตนเองได้เรียนรู้ข้อบกพร่องของตนเองเพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติของตนเองให้ดีขึ้น

3. การประเมินกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสมตามลำดับสามารถนำไปพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักอริยปาท 4 สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. สภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ทั้ง 5 ได้แก่ 1) ด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้ สภาพข้อที่น้อยที่สุดด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้ ได้แก่ มีทักษะการเรียนรู้สู่การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย บูรณาการภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมสมณะเพศในสังคมปัจจุบัน สามารถปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงาน 2) ด้านเรียนเพื่อรู้ สภาพข้อที่น้อยที่สุดด้านเรียนเพื่อรู้ได้ ได้แก่ ผสมผสานการเรียนรู้กับประสบการณ์ในการปฏิบัติ มีกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นขั้นตอน มีการพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้ 3) ด้านเรียนเพื่อชีวิต สภาพข้อที่น้อยที่สุดด้านเรียนเพื่อชีวิตได้ ได้แก่ พัฒนาการเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรมและประเพณีตามหลักพระพุทธศาสนา พัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งจิตใจ มีศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาตนเองอย่างเคร่งครัด 4) ด้านทักษะการคิด สภาพข้อที่น้อยที่สุดด้านทักษะการคิด ได้ ได้แก่ มีทักษะการคิดแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการคิดเชิงวิพากษ์ มีทักษะการทำงานเป็นทีมและการมีมนุษยสัมพันธ์ 5) ด้านเรียนเพื่ออยู่ร่วมกัน สภาพข้อที่น้อยที่สุดด้านเรียนเพื่ออยู่ร่วมกันได้ ได้แก่ เคารพความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคม มีศรัทธาในการพัฒนาตนในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ผลการวิจัยดังกล่าวในเบื้องต้นสอดคล้องกับพมาศ ปลัดทอง (2562) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เทคนิคนั่งร้านเสริมเรียนรู้ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกล ออกแบบกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยการนำตนเองด้วยเทคนิคนั่งร้าน เสริมเรียนรู้แบ่งออกเป็น 6 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง รวม 18 ชั่วโมง และมีระยะถอดความช่วยเหลือ 4 สัปดาห์ 2) ผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยเทคนิคนั่งร้านเสริมเรียนรู้พบว่า 2.1) ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยผู้สอนที่ใช้เทคนิค นั่งร้านเสริมเรียนรู้ ร่วมกับผู้ช่วยสอนที่ได้รับการฝึกฝนเทคนิคนั่งร้านเสริมการเรียนรู้ (กลุ่มทดลอง A) และผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยผู้สอนที่ใช้เทคนิคนั่งร้านเสริมเรียนรู้ ร่วมกับผู้ช่วยสอนที่ไม่ได้รับการฝึกฝนเทคนิคนั่งร้านเสริมการเรียนรู้ (กลุ่มทดลอง B) มีการเรียนรู้ ด้วยการนำตนเองรายด้าน ในระยะหลังทดลองเสร็จสิ้น

ทันทีที่ไม่แตกต่างจากผู้เรียนที่ได้รับจัดการเรียนรู้ โดยไม่ใช้เทคนิคนั่งร้านเสริมเรียนรู้ (กลุ่มควบคุม C) 2.2) ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยผู้สอนที่ใช้เทคนิคนั่งร้านเสริมเรียนรู้ ร่วมกับผู้ช่วยสอนที่ได้รับการฝึกฝน เทคนิคนั่งร้านเสริมการเรียนรู้ (กลุ่มทดลอง A) มีการ เรียนรู้ด้วยการนำตนเองด้านพฤติกรรมสูงกว่า ผู้เรียนที่ได้รับจัดการเรียนรู้ โดยไม่ใช้เทคนิคนั่งร้านเสริมเรียนรู้ (กลุ่ม ควบคุม C) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบแบบวัดซ้ำในระยะวัดผลทันทีกับระยะติดตามผล 4 สัปดาห์และเมื่อเปรียบเทียบแบบวัดซ้ำในระยะวัดผลทันทีกับระยะติดตามผล 6 เดือน

2. การพัฒนากระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม เป็นกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บูรณาการด้วยอิทธิบาท 4 ได้แก่ (1) กำหนดเป้าหมาย การเรียนรู้ (2) เลือกริธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม (3) ลงมือปฏิบัติจริงด้วยกิจกรรม (4) ประเมินผลการเรียนรู้ (5) ตัวชี้วัดการเรียนรู้ จากผลการวิจัยในเบื้องต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของพระพิพิธพัชรโรดม (อานวย อินทวณฺโณ) (2565) ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี ตามวงจร PDCA พบว่า ด้านการสร้างควมมั่นคงพระพุทธานุสา พระสังฆาธิการ ได้วางแผนการปฏิรูปตาม พระธรรมวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบกฎเกณฑ์ของคณะสงฆ์ มีการตรวจสอบการอุปสมบทอย่างเคร่งครัดให้ อยู่ในนิสัย อย่างน้อย 5 ปี เพื่อเลือกศาสนทายาท ด้านยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน พระสังฆาธิการวางแผนแต่งตั้งพระสงฆ์ที่รู้งาน และกล้าตัดสินใจ และมีระบบการตรวจสอบภายในทุกๆ เพื่อการดำเนิน กิจกรรมของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับความเป็นจริง ด้านการพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ พระสังฆาธิการ วางแผนในการสร้างพระวิปัสสนาจารย์ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ให้มั่นคงต่อการสร้างศรัทธา ด้านทรัพยากรในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการ ได้เรียนรู้ให้ทัน เทคโนโลยี นำไปสู่การปฏิบัติยุคการสื่อสารแบบออนไลน์ได้ทุกรูปแบบที่เหมาะสมสมสารถของพระสงฆ์ใน สถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อการพัฒนาและปกครองคณะสงฆ์ทุกรูปแบบผ่านการนำไปใช้ได้จริงกับทุกเหตุการณ์ ในอนาคต

3. ผลการประเมินกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธ ธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม ตามลำดับสามารถนำไปพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักอิทธิบาท 4 สำหรับ พระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัย ของนฤพันธ์ สมเจริญ (2565) ได้ทำวิจัยเรื่อง นวัตกรรมเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคม ตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผล นำเสนอและเผยแพร่ นวัตกรรมเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ ได้คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินการเรียนรู้เท่ากับ 22.45 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน (คุณภาพระดับดี) และประสิทธิภาพของการเรียนรู้การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทาง สังคมตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน มีประสิทธิภาพของกระบวนการ/ผลลัพธ์ (E1/E2) เท่ากับ 75.13/83.60 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 12.45 คะแนน และ 16.72 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนที่ได้หลังเรียนของผู้เข้าร่วม กิจกรรม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการนำเสนอและเผยแพร่ นวัตกรรมฯ มี

การนำเสนอและเผยแพร่ผ่านเวทีเสวนาวิชาการ การจัดประชุมใหญ่คณะสงฆ์จังหวัดลำพูน บทความวิชาการ และการเผยแพร่ผ่านสื่อสารสนเทศฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 ซึ่งผู้วิจัยได้องค์ความรู้ Study to Practice หมายถึง ด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้ ส่งเสริมการมีทักษะการเรียนรู้สู่การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย บูรณาการภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมสมณะเพศในสังคมปัจจุบัน สามารถปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงาน มีความชำนาญรวมทั้งสมรรถนะทางด้านพระธรรมวินัยได้เป็นอย่างดี สามารถนำหลักพระธรรมวินัยไปเทศน์แนะนำประชาชนเป็นอย่างดีสามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะได้เป็นอย่างดี มีทักษะในการนำเทคโนโลยีมาเป็นอุปกรณ์การพระภิกษุ สามเณรและประชาชนได้ มีความสามารถในการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาในเรื่องที่ชอบได้เหมาะสมกับสมณะเพศ

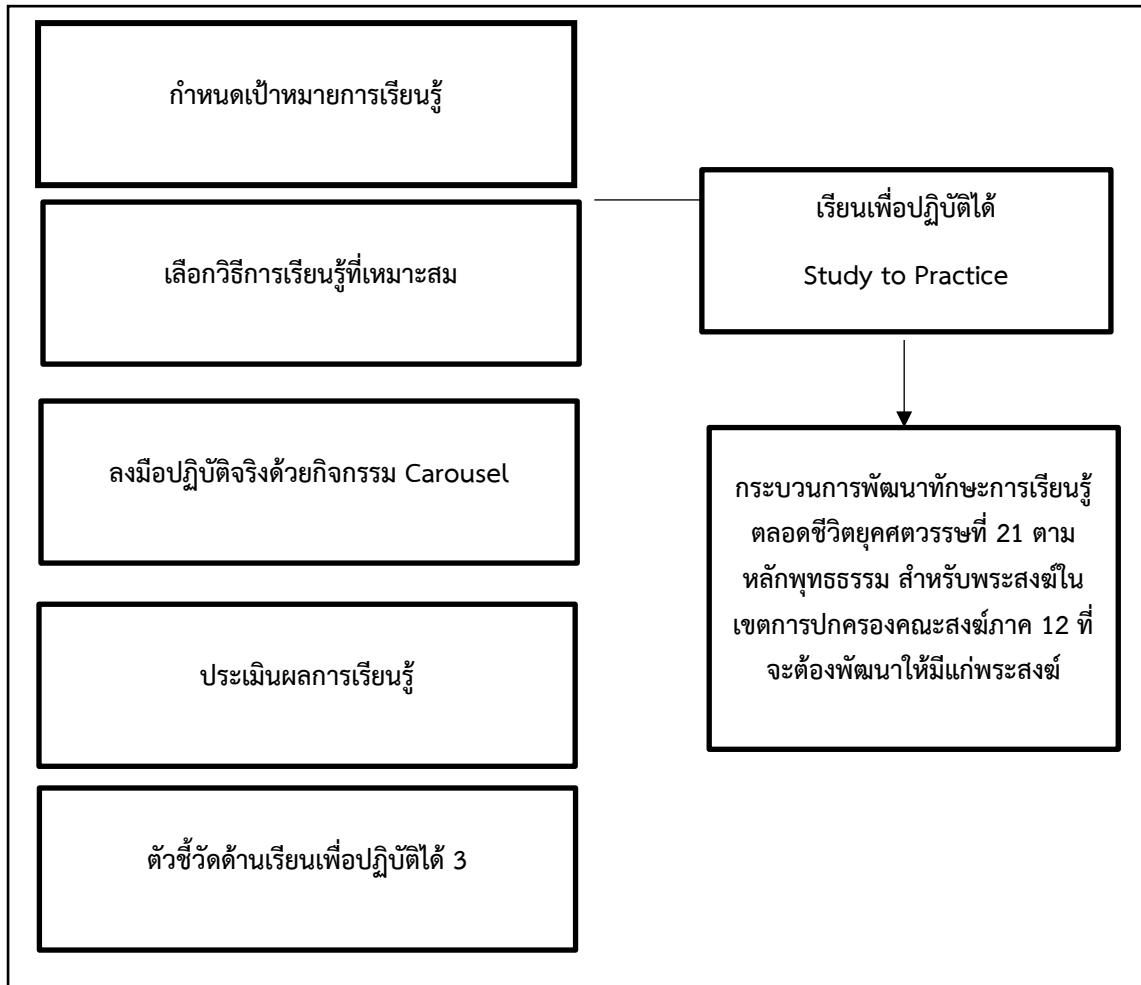
1. กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ เพื่อปฏิบัติได้มุ่งพัฒนาความสามารถและความชำนาญรวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ ปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานและอาชีพ ได้อย่างเหมาะสม กระบวนการเรียนการสอนบูรณาการระหว่างความรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติงานที่เน้นประสบการณ์ต่างๆ ทางสังคม

2. เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น Active Learning ด้วยเป็นกลวิธีที่กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดง ความคิดเห็นต่อประเด็นหรือหัวข้อที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้รับไป เขียนบนกระดาน ติดไว้บนผนังห้อง แล้วให้ผู้เรียนกลุ่มอื่นๆ เวียนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม หลังจากนั้นเจ้าของกลุ่มกลับไปพิจารณาความคิดของกลุ่มและที่เพื่อนมาเพิ่มเติมเพื่ออภิปราย

3. ลงมือปฏิบัติจริงด้วยกิจกรรม Carousel มีทักษะการเรียนรู้สู่การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย บูรณาการภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมสมณะเพศในสังคมปัจจุบัน สามารถปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานด้วย

4. ประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อปฏิบัติได้ด้วยหลักอริยบท 4 คือ คະแนนจากรักในการเรียน (ฉันทะ) สามารถปฏิบัติได้การเรียนรู้ มีความขยันศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง (วิริยะ) ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด (จิตตะ) รู้จักคิดวิเคราะห์หาความจริงในความรู้ (วิมังสา) จากกิจกรรม Carousel

5. ตัวชี้วัดด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้ 3 ข้อ คือ 1) พระสงฆ์มีทักษะการเรียนรู้สู่การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย 2) พระสงฆ์สามารถบูรณาการภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมสมณะเพศในสังคมปัจจุบัน 3) สามารถปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงาน ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์มีทักษะการเรียนรู้สู่การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยบูรณาการภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมสมณะเพศในสังคมปัจจุบัน

1.2 ควรส่งเสริมด้านเรียนเพื่อปฏิบัติได้ของพระสงฆ์สามารถปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับสมณะเพศในสังคมปัจจุบัน

1.3 ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์สร้างความเคารพความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคม มีศรัทธาในการพัฒนาตนในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขส่งเสริมให้พระสงฆ์สามารถปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษากิจกรรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้สู่การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย

2.2 ควรศึกษากระบวนการบูรณาการภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับสมณะเพศของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- ชูเกียรติ ไชยทวีวัฒน์กุล. (2565). ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (The Twenty-First Century Skills). แหล่งที่มา <http://www.acn.ac.th/articles/mod/forum/discuss.php?d=435> สืบค้นเมื่อ 29 พ.ค. 2565.
- นพมาศ ปลัดทอง. (2562). การพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกล โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคนั่งร้านเสริมเรียนรู้. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤพันธ์ สมเจริญ. (2565). นวัตกรรมเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคม ตามหลักอารยธรรมวิถีสี่ครูบาในจังหวัดลำพูน. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2545). หลักการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- พระพิพิธพัชรโรดม (อานวย อินทวณฺโณ). (2565). การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มัทนา หาญสุริย์. (2563). การศึกษาบนโลกดิจิทัล. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 8(31). 9-21.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21: สหราชอาณาจักร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.